

Mustafa Öztürk'ün “Kur'an-ı Kerim Meali” İsimli Eserinin Analizi

Zülfikar Durmuş*

Özet- Ülkemizde yapılan meallerin çoğunluğunda iki önemli hata her zaman göze çarpmaktadır. Birincisi, hedef dil Türkçenin imkânlarının iyi kullanılmaması; ikincisi ise, lafza aşırı bağlı kalınarak çeviri yapılmasıdır. Her iki durumda da açık olan Kur'an'ın mesajları okuyucuya verilememektedir. Bu çalışmada özellikle Türkçenin imkânlarının gayet güzel kullanıldığı ve tefsiri çeviri tekniği ile yapılan bir meal ele alınmıştır. Bu mealde ayetlerin ne dediği değil, ne demek istediği sade ve akıcı bir üslupla hedef kitleye aktarılmıştır. Yine bu mealde mevcutlardan çok farklı çevrilen ayetlerin varlığı dikkatleri çekmektedir. Bununla birlikte mealde eleştiriye açık çeviri ve izahlar bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Meal, Dil, Çeviri, Türkçe, Kur'an.

Abstract -*The Analysis of Mustafa Öztürk's Book Titled “Quran Meal”*- Two important mistakes always come to the front in the Meals prepared in our country. The first one is the inappropriate use of target language, that is Turkish; and the second one is to strictly abide by the words. In both cases, the message of the already clear Quran cannot be conveyed to the reader. In this study a Meal in which the capabilities of Turkish is well used and prepared by translation technique is investigated. In this Meal, not that the *ayats* say but what *ayats* mean is conveyed to the readers in a eloquent and fluent way. Again in this Meal, some translations which are totally different from the available ones catch the attention of the reader. However, there are also some translations and explanations open to discussion and criticism.

Key words: Meal, Language, Translation, Turkish, Quran.

Giriş

Türkiye’de meal çalışmaları hiç hız kaybetmeden artarak devam etmektedir. Hepsinin ortak amacı, bir ihtiyacı karşılamaya dair olup iddiaları da önceki meallerin birçok açıdan yetersiz oluşlarıdır. Bu düşüncenin haklılık payı vardır ve maalesef meallere ilişkin eleştirel çalışmalar yapıлып yayımlansa da, eleştiri konularının pek de dikkate alındığı söylenemez. Çünkü önceki mealler-

* Doç. Dr. İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

deki hataların sonraki meallerde yaklaşık olarak aynen devam ettirildiği müşahade edilmektedir.

Genel olarak mevcut meallerin tenkidi hak eden şu iki özelliği dikkatlerden kaçmamaktadır: *Birincisi*, Türkçenin imkânlarının yeterince kullanılmaması nedeniyle hedef kitleye Allah'ın muradının açık seçik olarak yansıtılmaması. *İkincisi* ise, Kur'an lafzına müdahil olma endişesiyle lafza aşırı bağlı kalınarak anlamlandırılması. Her iki durumda Allah'ın "ne demek istediği" tam olarak yansıtılmamakta, meallerdeki ifadeler de kelime yığınından öte geçememektedir. Oysa anlaşılması, öğüt alınması ve yaşanması kolaylaştırılan Kur'an-ı Kerim¹ hem açık hem de açıklayıcı bir niteliğe sahiptir. Kur'an kendisinin bu özelliğini "mübîn" kavramıyla dile getirir. Buna göre Kur'an'ın çevirisinde de bu özelliğinin korunması gerekmektedir. İşte o zaman, asıl olan "anlama" meydana gelebilir. Takdir edileceği üzere *anlama* olmadan, Kur'an'ın muhataplarından istediği düzeyde bilinçli bir yaşam söz konusu ol(a)maz.

İşte atıfta bulunduğumuz her iki hususa dikkat edilerek özenle hazırlanmışına okuyarak kani olduğumuz bir meali ana hatlarıyla değerlendirmek istiyoruz. Söz konusu meal, Mustafa Öztürk tarafından *Kur'an-ı Kerim Meali - Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri* ismiyle hazırlanmıştır.² Bu meal üzerinde çalışmamızın iki temel nedeninden biri, iyi bir Türkçe ile hazırlanmış oluşu; ikincisi ise, isminden de anlaşıldığı gibi, "Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri" oluşudur. Söz konusu meal özellikle bu iki hususla diğerlerinden ayrılmaktadır.

I. Mealin Özellikleri

1. Bu mealin en önemli özelliği, hemen herkesin son derece kolay bir şekilde okuyup anlayabileceği bir dil ve üsluba sahip olmasıdır. Bu bağlamda, mevcut meallerin pek çoğunun harfi harfine tercüme gayretiyle hazırlanmış olması nedeniyle bozuk bir Türkçeye sahip oldukları, dolayısıyla açıklamalarını ister istemez sıkıcı bir metin haline getirdikleri ortadadır. Oysa Kur'an'da kuru, zevksiz, duygusuz ve sadece didaktik bir dil değil, çoğu zaman lirik ve özellikle kıssalarda epik bir dil ve üslup hâkimdir. Bu çarpıcı dili, meale yansıtmaya çalışmak son derece önemlidir.

Bu mealde hedef dil Türkçenin oldukça başarılı bir şekilde kullanıldığını söyleyebiliriz. Özellikle cümle bağlantıları, kimi deyim ve ifadelerin Türkçedeki karşılıkları, zarfların sözün akışına göre anlamlandırılması yerli yerindedir. Mesela Kalem suresinin 10-13. *عَلَّ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ . هَمَّازٌ مَشَاءٌ بِنَمِيمٍ . مَنَاعٌ لِلخَيْرِ مَعْتَدٌ أَتَيْمٌ . عَلَّ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ .*

¹ Bk. Bakara 2/185; Hacc 22/78; Kamer 54/17, 22, 32, 40.

² Öztürk, Mustafa, *Kur'an-ı Kerim Meali - Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*, Ankara 2008.

حلاف مہین ayetlerinde Mekke müşriklerinden Velid b. Muğîre ve Ahnes b. Şerîk gibi şahısların "olur olmaz yere yemin edip duran, şeref ve haysiyetten yoksun olan, her daim ötekini berikini ayıplayan, durmadan gammazlık yapıp laf taşıyan, var gücüyle iyiliğe karşı koyan, hak hukuk tanımayan, günaha dadanmış olan, son derece kaba" gibi birçok ahlâksızlıkları dile getirildikten sonra زئیم (soysuz) sıfatından önce kullanılan بعد ذلك ifadesi *üstüne üstlük* şeklinde çevrilererek anlam gayet güzel bir şekilde oturtulmuştur.

2. Eserin en önemli özelliğinden biri, adından da anlaşılacağı üzere, ayetlerin "ne dediği"nden ziyade "ne demek istedikleri" ekseninde hazırlanmasıdır. Bir başka anlatımla tefsiri tercüme tekniği oldukça başarılı bir şekilde kullanılarak kapalı yerlerin kalmamasına azami gayret gösterilmiştir.

3. Bu meal, noktalama işaretlerini yerli yerinde kullanmasıyla da diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu bağlamda kimi ayetteki vurgular üç nokta, ünlem, parantez arası ünlem gibi noktalama işaretleriyle belirtilmiştir. Ayrıca tevbih, taaccüp, istifham-ı inkârî vb. ifade kalıpları da "Ya!", "Demek... ha!", "Öyle mi?!", "Belli ki..." gibi farklı şekillerde karşılanarak okuyucunun anlaması kolaylaştırılmaya çalışılmıştır.

4. Birçok ayetin çevirisinde kimi zaman nüzul sebebiyle, kimi zaman da mananın izahıyla ilgili açıklama notlarına yer verilmiş ve bir kısmı "yani" kelimesiyle başlayan bu notlar köşeli ayraç içinde kaydedilmiştir. Bunun gerekçesi de mealde yer alan "Sunuş" bölümünde şöyle açıklanmıştır:

Bu noktada özellikle belirtmeliyiz ki klasik tefsirlere bigane kalarak meal hazırlamak mümkün olmadığı gibi hiçbir açıklama notu içermeyen bir Kur'an çevirisini meal diye nitelemek de pek isabetli değildir. Kaldı ki yorumdan, açıklama notlarından arındırılmış bir meal çalışmasının Kur'an'daki birçok ayeti - tabiri caizse- bilmeceye dönüştürmesi mukadderdir ve nitekim bugün elde dolaşan birçok meal de bu gerçeği teyit etmektedir. Ayrıca, açıklama notları içermeyen bir mealin okuyucuyu çok kere istifhamlara boğacağı da müsellem-dir.

5. Gerek Arapçanın doğası gereği gerekse o dönem Arapları arasında yaygın olan sözlü kültür üslubunun Kur'an'a da yansması olarak ayetlerde çoğu zaman zamirler, ism-i mevsuller ve ism-i işaretlerle müphem şekilde belirtilen kişi, yer ve nesne isimleri bağlama uygun bir şekilde açık isimle getirilerek kapalılık giderilmeye çalışılmıştır. Değilse okuyucunun zihninde, "kim kime ne dedi, onlar kim, orası neresi, nerede" gibi daha birçok soru cevap beklemektedir. Bütün bunlara çeviri işleminde dikkat edilir ve yerli yerince tespit edilirse *anlama* meydana gelir. Bu mealde anlamanın meydana gelmesi için üstün gayretin gösterildiğini söylemeliyiz.

6. Kur'an'daki deyimlerin günümüz Türkçesindeki karşılıkları aktarılmaya özen gösterilmiştir. Mesela Mesed suresinin 4. ayetindeki *حَمَالَةَ الْحَطَبِ* tabiri hemen bütün meallerde "odun hamalı" şeklinde lafzî çeviri yapılmışken bu mealde klasik tefsirlerdeki filolojik izahlar uyarınca "dedikoducu, laf taşıyan" manası verilmiştir. Ancak bu izahın da bir yorum olduğunu söylemeliyiz. Yoksa sadece klasik tefsirlerde yazılmış olması, onu almayı haklı göstermez. Onların da dayandığı bir yorum yöntemi vardır.

Bir başka örnek olarak da Kalem suresinin 42. ayetindeki *يَوْمَ يَكْتُفُ عُنْ سَاقٍ* deyiminin çevirisini verebiliriz. Ayetin bu deyimsel cümlesi diğer meallerde yine literal çevrilerek, "O gün incikten / incik açılır..." şeklinde okuyucuya aktarılmıştır. Bu tür çeviriler/mealler okura ayetin *ne demek istediği mesajı* asla vermemektedir. Oysa *يَكْتُفُ عُنْ سَاقٍ* ifadesi deyimsel bir ifade olup o gün özellikle kâfirler için işlerin çok zor olacağını anlatmaktadır.³ Bu deyim Arapların *كشفت الحرب عن ساقها* yani "Savaş kızıştı." ifadelerinde de geçer.⁴ Bu deyim Türkçemizdeki *paçaların tutuşmasına* karşılık geldiğini söyleyebiliriz. Bu ifade, Kıyamet sonrası hiçbir gizliliğin saklı kalmayıp her şeyin ayan beyan ortaya çıkacağı gün yüce Allah'ın karşısında kâfirlerin *paçalarının tutuşacağını*, hallerinin çok yaman, sorgularının çok çetin geçeceğini dile getirmektedir.

Söz konusu ayet, bu mealde deyimsel oluşu dikkate alınarak şöyle çevrilmiştir: "Gün gelecek, bütün her şey ayan beyan ortaya çıkıp paçalar tutuşacaktır..." Ancak bu çevirinin Suat Yıldırım'dan mühlhem olduğu aşikârdır: "O gün işler son derece güçleşir, paçalar tutuşur." Bunda yadırganacak bir durum söz konusu değildir. Nitekim yazar mealin *Sunuş* bölümünde, "Suat Yıldırım'ın mealinin özellikle Kur'an'daki birçok terkip ve tabirin günümüz Türkçesindeki karşılıklarını ifade bakımından çok başarılı bir çalışma olduğunu belirtmemiz gerekir." övgüsüyle bu hususu dile getirmektedir.

7. Güncelliğini hiç yitirmeyen *يَضِلُّ اللَّهُ مِنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ* "Allah dilediğini saptırır; dilediğini doğru yola yöneltir" şeklindeki ifadelerin yanlış çevirisi, bu mealde farklılık arz etmektedir. Yukarıdaki gibi yanlış çeviriler, insanı hem yanlış Allah tasavvuruna hem de yanlış kader anlayışına götürebilir. Kur'an'ı okurken ve anlamaya çalışırken özellikle şu iki noktaya dikkat etmek gerekir: *Birincisi*, Kur'an'ın ifade biçimi ve üslubuna. *İkincisi* ise, Kur'an bütünlüğüne. Kur'an bütünlüğünde meseleye bakıldığında insanın yapıp etmelerinin, tercihlerinin çok önemli olduğu görülecektir. "Allah dilediğini saptırır; dilediğini doğru

³ Zeccâc, Ebû İbrâhîm, *Meâni'l-Kur'an ve İ'râbühû*, Beyrut 1988, V, 210; Zemahşerî, Cârullah Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf*, Riyâd 1998, VI, 190; İbn Kuteybe, Abdullah b. Müslim, *Tefsîru Garîbü'l-Kur'an*, Beyrut 1978, s. 481.

⁴ İsfahânî, Râğîb, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an*, İstanbul 1986, s. 363.

yola yöneltir" şeklindeki ifadeler, Arap dilindeki gramer kuralları çerçevesinde, "Allah dileyeni saptırır; dileyeni doğru yola yöneltir" şeklinde tercüme etmeye de elverişlidir. Nitekim Muhammed Esed böyle çevirmektedir.⁵ Fakat "Allah'ın dilemesi"nden bahseden pek çok ayetin böyle bir çevirisinin her zaman imkân dâhilinde bulunmadığı gerekçesiyle bu mealde diğerlerinden farklı olarak "Allah müstahak gördüğünü saptırır; layık gördüğünü doğru yola yöneltir" şeklinde çevrilmiştir. Dolayısıyla anlama sorunu Kur'an bütünlüğü çerçevesinde çözülmeye çalışılmıştır.

8. Meal okuyucularının en sık şikâyet ettikleri hususlardan biri olan ayetler arasında kopukluk sorunu, bu mealde mümkün mertebe giderilmiştir. Bu bağlamda, en azından tematik bütünlük arz eden ayetler arasındaki anlam ilişkisi, "Böylece", "Nitekim", "Kaldı ki" gibi bağlaçlarla çeviriye yansıtılmıştır.

9. Görebildiğimiz kadarıyla diğerlerinde⁶ hemen hiç gözükmeyen bir üslup özelliğine bu mealde yer verilmiştir. Bu üslup, bir grup insanın veya belli bir zümrenin kendi aralarındaki konuşmalarının Kur'an'da sizli fiil kalıplarıyla aktarılmış oluşudur. Bu tür Kur'an ifadeleri mealde bizli fiil kalıplarıyla aktararak çeviri tekniği gayet güzel kullanılmıştır.⁷ Mesela Yûsuf suresinin 8 ve 9. *إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب إلى أبينا منا ونحن عصبة إن أبانا لفي ضلال مبين اقتلوا يوسف أو اطرحوه أرضاً يخل* قالوا ليوسف وأخوه أحب إلى أبينا منا ونحن عصبة إن أبانا لفي ضلال مبين اقتلوا يوسف أو اطرحوه أرضاً يخل *ayetleri "Vaktiyle Yusuf'un üvey kardeşleri arasında şöyle bir konuşma geçmişti: 'Biz sayıca kalabalık olduğumuz halde Yusuf ile öz kardeşi (Bünyamin) babamızın gözünde her nedense bizden çok daha değerli, çok daha sevimli. Babamız besbelli yanlış bir tutum içinde!' Bunun üzerine kardeşlerinden biri şöyle dedi: 'Yusuf'u öldürelim veya onu uzak bir diyara götürüp bırakalım. Böylece babamızın sevgi ve ilgisi sırf bize kalsın. Yusuf'u ortadan kaldırdıktan sonra tövbe edip dürüst insanlar olarak yaşarız.'*"⁸ şeklinde çevrilmiştir.

10. Bazı kelimelere gerek siyak-sibaka daha uygun düşmesi, gerekse kastedilen manayı daha iyi ifade etmesi sebebiyle mevcut Mushaf metninde kayıtlı olandan farklı bir kıraate göre anlam verilmiş ve ilgili kelimelerin çevirisindeki bu tasarruf yeri geldiğinde dipnotta gösterilmiştir. Mesela En'âm suresinin 91. ayeti için düşünülen nota bakılabilir.

⁵ Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir*, (çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk), İstanbul 1996, II, 499 (İbrâhîm 14/4).

⁶ Bu üslubun Salih Akdemir'in mealinde [*Son Çağrı Kur'an*, Ankara 2004] de yer aldığı belirtilmelidir.

⁷ Bu çeviri tekniği ile ilgili bilgi ve analizler için bk. Akdemir, Salih, "Kur'an Çevirilerinde Dikkate Alınmayan Önemli Bir Üslup Özelliği Üzerine", *İslâmiyât V (2002)*, sayı: 1. s. 143-161.

⁸ Ayrıca Kehf 18/19-20 ve Kalem 68/21-25. ayetlerinin mealine bakılabilir.

II. Kaynakları

Bu mealin hazırlanmasında başvurulmuş ilk ve son dönem tefsir kaynakları yanında özellikle, yazarının da belirttiği gibi, Muhammed Esed'in *Kur'an Mesajı: Meal-Tefsiri*, Suat Yıldırım'ın *Kur'ân-ı Hakîm'in Açıklamalı Meali*, Ömer Rıza Doğrul'un *Tanrı Buyruğu* ve Mevlânâ Muhammed Alî'nin *The Holy the Quran* adlı meal tefsirinden faydalanılmıştır. Bu konuya ilişkin olarak şu örnekleri verebiliriz:

1. Âl-i İmrân suresinin 118. *قد بينا لكم الآيات إن كنتم تعقلون* ayeti, "Eğer şöyle bir düşünürseniz, düşmanlarınıza ait bu alametleri size açıkça bildirmemizin lütuf ve nimet olduğunu anlarsınız!" şeklinde çevrilmiştir. Ayetin bu cümlesindeki *الآيات* kelimesi diğer meallerde terim anlamında bilindik "Kur'an ayetleri" olarak çevrilirken, bu mealde sözlük anlamlarından *alamet* anlamı verilmiştir. Aslında bu anlam Esed'in meali ile aynıdır. Ancak Esed'in mealinde *الآيات* ismi *işaret* anlamıyla çevrilmiştir.

2. Nisâ suresinin 153. ayetinin son cümlesi olan *وأتينا موسى سلطانا مينا* "Biz, imana gelmemekte direnen halkına karşı Musa'ya büyük bir tahammül gücü vermiştik." şeklinde anlamlandırılan fakat hemen hiçbir mealde yer almayan bir çeviridir. Diğer meallerde Hz. Musa'ya verilen *سلطانا* kelimesi "saltanat, hüccet, belge, delil, mesaj, yetki" gibi kelimelerle açıklanmıştır.

Bu mealin tercih ettiği anlam muhtemelen M. Reşîd Rızâ'nın ayetteki *سلطانا مينا* ter kibini "azgınlıklarına ve isyanlarına rağmen Allah'ın İsrâiloğulları'nı Hz. Musa'ya boyun eğdirdiği apaçık bir yetki, delil" şeklindeki açıklamasına dayanmaktadır.⁹ Meallerden de Suat Yıldırım'ın, "Ve Musa'ya da onlar üzerinde âşikâr bir nüfuz ve kudret verdik." şeklindeki çevirisinin esas alındığı izlenimini vermektedir.

3. Zuhruf suresi 10. *الذي جعل لكم الأرض مهذا وجعل لكم فيها سبلا لعلكم تهتدون* ayetinin *الذي جعل لكم الأرض مهذا* kısmı *mecazî* anlam yüklenerek çevrilmiştir: "Yeryüzünü yaşamanıza elverişli biçimde düzenleyen ve orada tüm ihtiyaçlarınızı karşılayacak imkânlar var eden O'dur. Bütün bu nimetlere karşılık sizden beklenen de imana gelip doğru yolu seçmenizdir." Bu ayetin çevirisi de Esed'den mülhemle yapılmış gibidir.

Ayet dikkatlice okunduğunda hem *سبلا* yollar isminin hem de yolların yapılma gerekçesini bildiren *لعلكم تهتدون* *istediğiniz yere gidebilmeniz için* ifadelerinin *hakiki* anlama sahip olduğu anlaşılacaktır. Zira yeryüzünün bir beşik gibi yaratı-

⁹ Reşîd Rızâ, Muhammed, *Tefsîru'l-Menâr*, Mısır 1947, VI, 14.

lıp dağlar ve vadiler arasında yolların var edilmesi dile getirilince ayetin sonundaki لعلمك تهتدون ifadesi de bilindik maddi yolu/kara yolunu bulmak anlamına gelir.¹⁰

III. Diğer Meallerden Farklı Çevrilen Ayetler

Bu meali diğerlerinden ayıran en önemli göstergelerden biri de bazı ayetlerin çok farklı şekillerde anlaşılıp çevrilmiş olmasıdır. Bu hususa ilişkin pek çok örnek olmakla beraber ilk anda göze çarpan tespitlerimizi belirterek aynı zamanda konuyla ilgili görüş ve düşüncelerimize de yer vereceğiz.

1. Bakara 54. ayetindeki فاقتلوا أنفسكم ifadesi, "Aranızda buzağıya tapan soydaşlarımızı öldürün." tarzında çevrilerek hemen hiçbir mealde¹¹ yer almayan doğru anlam yakalanmıştır. Çünkü bütün Kur'an boyunca قتل نفس ikilisi hakiki öldürmeyi ifade etmektedir.¹²

2. Bakara 146. يعرفونه الذين آتيناهم الكتاب يعرفونه كما يعرفون أبناءهم fiiline bitişen mansub muttasıl zamirin mercii bu mealde, "Kâbe'nin İbrahim'in kiblesi olduğu" şeklinde tespit edilmiştir. Bu tespit, bağlama uygun düşmekle beraber belâğî teşbih açısından pek de uygun değildir. Çünkü tanıma, "kendi öz evlatlarını tanıdıkları gibi" bir ifadeyle olunca teşbihin insan olmasını akla getirmektedir.¹³ Ayrıca ayette "bilmeye" değil, "tanımaya" vurgu yapıldığına dikkat etmek gerekir. Zira Ehl-i kitap, kendi kitaplarından bir peygamber geleceğini de biliyordu.¹⁴

Aynı ifadenin yer aldığı En'âm suresinin 20. ayetinde de söz konusu zaminin mercii "Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiği" şeklinde tespit edilmiştir.

¹⁰ İbn Kesir, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, İstanbul 1984, VII, 207; Bursevî, İsmail Hakkı, *Rûhu'l-Beyân*, İstanbul 1389, VIII, 353; Âlûsî, Şihâbüddîn, *Rûhu'l-Meânî*, Beyrut 1994, XIII, 67.

¹¹ Aynı şekilde çeviriler için bk. Işıcık, Yusuf, *Kur'an Meali*, Konya 2008; Şener, Abdülkadir vd., *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâlî*, İzmir 2008.

¹² Bu ifadenin geniş bir analizi ve değerlendirilmesi için bk. Durmuş, Zülfikar, "Yanlış Anlamlandırma ve Değerlendirmelere Konu Olan Bakara 54. Ayetindeki 'Uktulû Enfusekum' İfadesinin Çözümlemesi", *EKEV Akademi Dergisi*, Ankara 2003, Yıl: 7, Sayı: 17, ss. 29-48.

¹³ Bk. Zemahşerî, I, 345; Râzî, Fahrüddîn, *Mefâtîhu'l-Gayb*, Beyrut 1997, II, 111-112; Beyzâvî, Abdullah b. Ömer, *Envâru't-Tenzîl*, Beyrut 1988, I, 93-94; Neseî, Abdullah b. Ahmed, *Medâriku't-Tenzîl*, İstanbul 1984, I, 82; Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf, *el-Bahru'l-Muhîd*, Beyrut 1993, I, 609.

¹⁴ Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kur'an*, Beyrut 1992, I, 416. Ayrıca bk. Bakara 2/76; A'râf 7/157; Saff 61/6.

3. Nisâ suresinin 15. واللاتي يأتين الفاحشة من نسائكم ayeti, “Kadınlarımız lezbiyenlik / sevicilik yaptığında...” ve 16. واللذان يأتيانها منكم ayeti de “Sizden eşcinsellik yapan erkekler” şeklinde anlamlandırılarak diğerlerinden ayrılmıştır. Diğer mealler, söz konusu ayetleri kadın-erkek arasında yapılan zina olarak algılayıp anlamlandırmışlardır. Nitekim müfessirlerin ekseriyeti de bu görüştedir.¹⁵ Oysa zina ve cezası Nûr suresi 2. ayette dile getirilmektedir.

İsabet ettiğini düşündüğümüz bu mealin, Nisâ suresinin 15 ve 16. ayetlerinin dile getirdiği husus, karşıt cinsler arası değil, aynı cinsler arası yapılan fâhişeliktir. Bunun böyle oluşu, hem lafızların ifade biçiminden hem de bunlara uygulanacak ceza ile Nûr suresinin 2. ayetinde farklı cinslerin yaptığı fahişeliğe, yani zina suçuna uygulanacak cezanın farklılığından anlaşılmaktadır.¹⁶

4. A'râf 31. يا بني آدم خذوا زينتكم عند كل مسجد وكلوا واشربوا ولا تسرفوا إنه لا يحب المسرفين ayeti “Ey Âdemoğulları! İbadet etmek üzere Kâbe’ye her gelişinizde [geçmiş dönemlerdeki gibi çıplak vaziyette değil] giyinik vaziyette olun! Ayrıca [hac sırasında et, süt, yağ gibi besinlerden uzak durma âdetinizden vazgeçerek] yiyin, için. Size helal olan yiyecekleri kendi kendinize yasaklamak suretiyle haddi aşmayın. Zira Allah haddi aşanları sevmeyiz!” şeklinde dilimize çevrilmiştir. Bu çeviri, diğer meallerden tamamen farklı olarak lafzen değil, bir başka anlatımla ayetin *ne demek istediği* tarihsel bağlama uygun olarak aktarılmıştır.

Bu ayet diğer meallerde, mesela, Süleyman Ateş’in mealinde şöyle çevrilmiştir: “Ey Adem oğulları, her mescit(de gidişiniz)de süs(lü, güzel giysiler)inizi alın; yeyin, için, fakat isrâf etmeyin; çünkü O, isrâf edenleri sevmeyiz.” Ayetin bu şekil çevirisi, birçok sorunu bünyesinde barındırmaktadır. Birincisi, ayetin yer aldığı A'râf suresi, Mekke döneminde inmiştir. Bunun anlamı şudur: İlk nesil Müslümanların baskı, zulüm, yoksulluk gibi çok büyük sıkıntılar çektiği bir dönem ve zamanda “mescit ya da camiye giderken güzel elbiseler giymek ve yiyip içmek ama israf etmemek” şeklinde bir anlam vermek ayeti tarihsel bağlamından koparıp anlamamak demektir. İkincisi, ayette geçen *mescit* kelimesi Türkçede kullanılan mescit olmayıp özellikle hac ve umre esnasında Kâbe’de yapılan *ibadetleri* belirtmektedir. Üçüncüsü, kendilerine hac ve umre süresince yasakladıkları kimi yiyecek ve içeceklerin haram olmadığı hemen sonraki 32. ayette açıklanmaktadır. Buradaki sorun hem tarihsel hem de metinsel bağlama dikkat edilmemesidir. Anlamın, içinde ortaya çıktığı, katkıda bulunduğu ve onun sayesinde anlaşılabilirdiği birbiriyle ilişkili ifadeler ağı olan *bağlama* dikkat edilmeden doğru anlam yakalanamaz. İfadeler, kendi başlarına duran ve tek başlarına

¹⁵ Bk. Râzî, III, 528.

¹⁶ Daha geniş bilgi için bk. Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara 2006, II, 29-33; Duman, M. Zeki, *Beyânu’l-Hak*, Ankara 2006, III, 225.

bilinebilen parça/atomik olgular olarak kavranamazlar. Aksine bütün ifadelerin varoluşsal ve sınıflandırıcı bir bağlamı vardır.¹⁷ Dolayısıyla eğer bir ifade kendi bağlamından çıkartılırsa anlamsızlaşır. Değerlendirmeye çalıştığımız mealde ise ayetin hem tarihi hem de metinsel bağlamı dikkate alınarak çevrildiği için tarihsel yanılığa düşülmediği kanaatindeyiz.

Tarihî veri ve rivayetlere göre, Kureyşlilerin dışındaki Araplar, cahiliye âdetine göre Kâbe'yi çıplak olarak tavaf ederlerdi. "Biz gündelik elbise ile Kâbe'yi tavaf etmeyiz." derler ve hac ve umre sırasında kuru azık dışında et, süt, yağ gibi yiyecekleri yemezlerdi. Böylece hac ve umrenin daha makbul olacağını düşünürlerdi.¹⁸ İşte ayetler onların bu yanlış tutum ve davranışlarını reddetmek ve değiştirmek amacıyla indirilmiştir.¹⁹

5. Hicr suresinin 9. ayeti, *إنا نحن نزلنا الذكر وإنا له لحافظون* "Hiç şüphesiz Kur'an'ı indiren biziz. *Onun tebliğcisi Peygamber'i koruyacak olan da elbet yine biziz!*" şeklinde diğerlerinden oldukça farklı bir şekilde anlamlandırılmıştır. Ancak bu anlam takdirinin zorlama olduğunu, bir başka ifadeyle siyaka uygun olmadığını düşünüyoruz. Şöyle ki: *Birinci* olarak, şüphesiz yüce Allah Peygamberini kâfirlere karşı koruyacağını söylemektedir.²⁰ Ancak bu ayetteki bağlam Kur'an'ın korunmasıyla ilintilidir. *İkinci* olarak, Arapça dil kuralları gereği zamirin en yakınına aidiyeti müsellemdir. Dolayısıyla *له* zamirinden hemen önce Kur'an'ı işaretleleyen *الذکر* kelimesi geçtiği için zamirin merciinin Hz. Peygamber değil, Kur'an'ın olması önceliklidir. Nitekim zamirin mercii pek çok müfessir tarafından "Kur'an" olarak belirlenmiştir.²¹ *Üçüncü* olarak da meal yazarının tercih ve takdir ettiği anlam, bazı meşhur klasik tefsirlerde *قيل* lafzıyla verilmektedir.²² Ehline malum olduğu üzere *قيل* lafızlarıyla verilen bilgiler zayıflığı ifade eder.

Bu mealin temel iddialarından biri şudur: "Kimi ayetlerin çevirisinde "ezber bozucu" denebilecek türden birçok anlam ve yorumla karşılaşılacaktır. Ancak altını çizerek belirtmek isteriz ki "ezber bozucu" nitelikteki anlam tak-

¹⁷ Rickman, H. P., *Anlama ve İnsan Bilimleri*, (çev. Mehmet Dağ), Ankara 1992, s. 108-109.

¹⁸ Daha geniş bilgi için bk. Taberî, V, 469-473; İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec, *Zâdü'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsîr*, Beyrut 1984, III, 186-189.

¹⁹ Bk. Vâhidî, Ebü'l-Hasen Ali b. Ahmed, *Esbâbü'n-Nüzûl*, Beyrut 1982, s. 128-129.

²⁰ Bk. Mâide 5/67.

²¹ Bk. Zeccâc, III, 173; Taberî, VII, 493; Râzî, VII, 123; Beyzâvî, I, 526; Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li-Ahkâmî'l-Kur'an*, Beyrut 1996, X, 5; Neseî, II, 269; Ebu Hayyân, V, 435; Âlûsî, VII, 263; Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1982, V, 3042.

²² Bk. Taberî, VII, 494; Zemahşerî, II, 572; Beyzâvî, I, 526; Kurtubî, X, 6. Ayrıca bk. İbn Kesîr, IV, 445.

dirlerimizin tümü klasik tefsir geleneğinden tedarik edilmiştir. Daha açıkçası, bu mealde klasik tefsir literatüründe karşılığı olmayan hiçbir anlam ve yorum mevcut değildir!”

Bu ifade tartışmaya açıktır. Şöyle ki “tefsirlerde var diye” her bilgi, görüş, düşünce ve yorumun doğruluğu savunulamaz. Görüş, düşünce ve yorumların doğruluğu, objektifliği ve tutarlılığı Kur’an bütünlüğü ve sahih hadisler çerçevesinde değerlendirilmelidir.

6. Sâffât 102. ayetinde فلما بلغ معه السعي قال يا بني إني أرى في المنام أني أذبحك فانظر ماذا ترى قال يا أبت افعل ما تؤمر ستجدني إن شاء الله من الصابرين Hz. İbrahim’in kurban olarak kesmekle emredildiği oğul, hâkim görüşün/bilinenin aksine bu mealde *İshak* olarak belirlenmiştir. Bu oğlun İsmail mi yoksa İshak mı olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Her iki görüşü savunanlar da kendi görüşlerini destekleyen deliller getirmişlerdir. Kitab-ı Mukaddes’de (Tekvin 22/1-19) kurban edilmesi istenen oğlun *İshak* olduğu zikredilir. Müfessirler içinde de bu görüşte olanlar mevcut. Mesela, tarihçi ve müfessir Taberî’nin (ö. 310/923) görüşü de İshak’tır.²³ Ancak İslam düşünürlerinin çoğunluğuna göre ise bu oğul İsmail’dir. Mealler de çoğunluğun görüşünü esas alarak, kurban olarak kesilmesi istenen oğlun İshak değil, *İsmail* olarak belirlemişlerdir.

Anlam tespit ve takdirinde Kur’an bütünlüğü son derece önemlidir. Hz. İsmail ve İshak’la ilgili Kur’anî bilgilere bakıldığında, değişik nitelikleri yanında, İsmail için *sabırlı*,²⁴ İshak için ise *bilgili*²⁵ olma vasfı öne çıkmaktadır. Kurban edilmek istenen oğlun da, “Babacığım! Sana emredilen neyse onu yap! Allah’ın izniyle benim *sabırlı* biri olduğumu göreceksin.” demesi, sabırlı olarak nitelenen İsmail’in olduğunu çağrıştırmaktadır. Diğer taraftan bu kurban olayının anlatıldığı Sâffât suresinin 112. ayetinde *zebh* hâdisesinden hemen sonra Hz. İbrahim’e imtihandan başarıyla çıkmanın mükâfatı olmak üzere faziletli kullar arasında yer alacak bir peygamber olarak İshak’ın müjdelendiği bildirilmektedir. Bu ise İshak’ın kurban olayından sonra doğduğunu göstermektedir. Bütün bunlara göre kurban edilmek istenen oğlun Hz. İsmail olduğu ağır basmaktadır.

7. Kıyâmet suresinin 16-19. ayetleri yaygın anlayışa göre Kur’an’ın Resûlullah’a vahyedilmesi ve onun bu vahyi alışıyla ilişkilidir. Bu ayetler, müfessirlerin hemen tamamına yakını tarafından Hz. Peygamber’e hitap olarak anlaşılmuş ve buna göre anlamlandırılmıştır. Buna göre Hz. Peygamber, vahyedilmesi esnasında Kur’an’ı bellek ve ezberlemek için heyecanlanır ve

²³ Taberî, X, 506, 507, 514-515.

²⁴ Enbiyâ 21/85.

²⁵ Hicr 15/53.

onu hemen ezberlemeye çalışırdı. Söz konusu ayetler ise böyle yapmasının doğru olmadığı, Kur'an'ı Resûl-i Ekrem'in kalbinde cem etmenin, okumanın, açıklamanın Allah'a ait olduğu belirtilmektedir. Bu anlayış meallere yansiyarak devam edegelmiştir. Ancak bu okumanın bağlama uygun olmadığı kanaatindeyiz. Bildiğimiz kadarıyla, anlamın tespitinde çok önemli bir işleve sahip olan bağlam içi okumayı ilk kez Kaffâl yapmıştır. Ona göre bu ayetler, kıyamet sonrası amel defteriyle karşı karşıya kalan, içindekileri korku ve telaşla okurken dili dolaşan ve kötü amellerine mazeret uydurmaya kalkışacak olan kimseye yapılan bir hitaptır.²⁶ Dolayısıyla söz konusu ayetlerin bağlamı kıyamete ilişkindir. Ayrıca bu surenin peygamberliğin üçüncü yılında *bir bütün halinde* indirildiği bilgisi de bizim görüşümüzü destekler niteliktedir.²⁷

Bu olaya ilişkin şu sorunun da sorulması gerekir: Eğer Hz. Peygamber vahyi almada böyle heyecanlandıysa bu durumun vahyin ilk yılında gündeme taşınması gerekmez miydi?

Bu meale göre ise, atıfta bulunulan ayetler öncesi ve sonrasında konu bütünlüğü oluşturup olay, kıyametle ilişkilidir. Dolayısıyla kıyamette insanların bin türlü mazeret ileri sürecekleri ama işin gerçeği konusunda organları kendi aleyhine şahitlik edeceği hususuyla ilgili olup, o zaman insana şöyle denilecektir:

لا تحرك به لسانك لتعجل به إن علينا جمعه وقرآنه فإذا قرأناه فاتبع قرآنه ثم إن علينا بيانه

"Mazeret uydurma telaşıyla laf yetiştirmeye çalışma. Hiç şüphen olmasın ki işlediğin günahların kaydını tutmak ve şimdi sana tebliğ etmek bize ait bir iştir. Amel defterini okuduğumuzda, neler okunduğunu iyi dinle. Eğer bir itirazın olursa ona izah getirmek de bize aittir."

Bu yaklaşımı ve çeviriyi kabul etmekle beraber قرآنه فاتبع ayetinin çevirisinin problemliliğini düşünüyoruz. Birincisi, çeviride yer alan *neler okunduğunun* ayette karşılığı yoktur, dolayısıyla anlama bir katkısı olmamaktadır. İkincisi ise, "uymak, takip etmek" gibi anlamlara gelen *ittibâ* kelimesine "istimâ" yani "dinlemek" anlamının verilmesidir. Bu ise çeviri tekniği açısından sorunludur.

8. Kıyâmet surenin 23. إلى ربها ناظرة. ayetine mevcut meallerin dolayısıyla Sünnî düşüncenin aksine bir anlam yüklenmiştir. Daha açık bir ifadeyle Mu'tezilî düşüncenin yorumu esas alınarak şöyle tercüme edilmiştir: *"Ama gün*

²⁶ Râzî, X, 727. Bu konuyla ilgili bir araştırma için bk. Gül, Ali Rıza, "Kıyamet Sûresinin 16-19'uncu Ayetlerine Yüklenen Geleneksel Yorumların Tahlili", *Ankara ÜİF Dergisi*, Ankara 2003, C: 44, S: 2, ss. 69-108.

²⁷ Duman, I, 185.

gelecek, kimi yüzler rablerinin rahmetine nail olma beklentisiyle neşe ve mutluluk saçacak."

Hicrî II. yüzyılda Sünnî düşünce ile Mu'tezilî düşüncenin ana tartışma damarlarından birini oluşturacak olan Allah'ın ahirette görülüp görülemeyeceği meselesi (*rü'yetullah*) itikadî konulardan biridir. Her iki düşüncenin kendince dayanakları bulunmaktadır. Ancak tespit edebildiğimiz kadarıyla bu konuda ilk görüş ayrılığı, bu ayet ekseninde, tabîînin meşhur müfessirleri arasında olmuştur. İkrime (ö. 105/723) ve Hasan-ı Basrî'ye (ö. 110/728) isnat edilen görüşe göre müminler ahirette Rablerini görecektir. Mücâhid'e (ö. 103/721) isnat edilen görüşe göre ise müminler, Rablerinin sevabını, nimet ve lütfunu umarak bekleyeceklerdir.²⁸ Anlaşılan odur ki Ehl-i Sünnet, ayetteki *ناظرة* isminin "bakan/gören" anlamını tercih ederken İkrime ve Hasan-ı Basrî'nin görüşünü; Mu'tezile ise Mücâhid'in görüşünü esas almışa benziyor.

9. Tîn suresinin 1. ayeti olan *والتين والزيتون* kelimeleri -son dönem meallelerinden bir kaç hariç²⁹ pek çok mealde bildiğimiz yiyecek olan *incir* ve *zeytin* şeklinde tercüme edilirken, bu mealde "*İncir'e ve zeytine [yani İsa'nın vatanı olan Filistin topraklarına]*" şeklinde bağlam ve bütünlük dikkate alınarak çevrilmiştir. Aslında anlamı ortaya çıkarmada çok önemli işleve sahip olan bağlama dikkat edilse doğru anlam yakalanabilir. Şöyle ki: Surenin ilk üç ayeti özenle ve dikkatlice okunduğunda bilinen yiyeceklere yemin edilmediği hemen fark edilecektir. Çünkü 2. *وطور سينين* ayetinde "Sina dağı"na, yani Hz. Musa'nın vahiy aldığı mekâna ve 3. *وهذا البلد الأمين* ayetinde ise Hz. Peygamber'in vahiy almaya başladığı ve emniyetli bir yerleşim merkezi olduğu vahiy tarafından tescil edilmiş Mekke³⁰ şehrine yemin edilmektedir. Buna göre 2. ve 3. ayetler vahyin inişine tanıklık eden, ev sahipliği yapan mekânlar olunca 1. ayetin de bu insicama eşlik etmesi gerekir. Dolayısıyla *incir* ve *zeytin* isimleri *mârife* olarak da gelince burasının başta Hz. İbrahim olmak üzere birçok peygamberin ve özellikle Hz. İsa'nın vahiy aldığı yer olması daha güçlü bir yaklaşımdır. Bir başka ifadeyle burası ile incir ve zeytini bol olan bereketli Filistin ve Şam toprakları kastedilmiştir.³¹ Ayrıca bu yemin edilen beldeler, bütün peygamberlerin aynı kaynaktan beslendikleri, aynı dinî ve ahlâkî gerçekleri dile getirdikleri, orijin

²⁸ Bk. Taberî, XII, 343-344.

²⁹ Şu mealler de aynı doğrultudadır: Ünal, Ali, *Allah Kelamı Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, İzmir 2007; Işıcık; Şener vd.; İslamoğlu, Mustafa, *Hayat Kitabı Kur'an*, İstanbul 2008.

³⁰ Bk. Ankebût 29/67;

³¹ Bk. İbn Aşûr, Muhammed Tâhir, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus 1984, XXX, 420-422; Kâsımî, Cemâleddîn, *Mehâsinü't-Te'vil*, yy., 1957, II, 6200-6201; Esed, III, 1283 (dipnot 1).

itibariyle aralarında ve getirdikleri hak ve hakikatler arasında hiçbir farkın ve ayrılığın olmadığı mekân açısından vurgulanmaktadır.

Meallerde bariz bir şekilde göze çarpan hatalardan biri de tefsirlere yeterince müracaat edilmemesidir. Bu konuya ilişkin tefsirlerde aslında yeterince bilgi bulunmaktadır. Bu bağlamda klasiklerin yanında, mesela merhum Elmalılı Hamdi Yazır'ın tefsirinde yeterince bilgiye ulaşılmaktadır.³² Zaten kendisi de mealini "Tine ve Zeytune" şeklinde büyük harfle yazarak yemin edilen yerlerin özel isim olduklarına dikkatleri çekmiştir.

10. Kevser suresinin 2. ayetindeki وانحر emir formu, diğer meallerden tamamen farklı olarak "ve ellerini kaldırıp tekbir getirerek O'nun şanını yücelt!" şeklinde çevrilmiştir. Ayetteki emrin böyle çevrilmesinde muhtemelen tarihi süreç dikkate alınmıştır. Çünkü Hanefîlerin anlayışına uygun olarak anlaşıldığında انحر emri ile Kurban bayramında kesilen kurbanı, öncesindeki صل emri de *Kurban Bayram namazını* işaretlemektedir. Ancak bunun tarihi bağlam dikkate alınmadan anlaşıldığı ve anlamlandırıldığı kanaatindeyiz.

Bilindiği üzere bayram namazı, cemaatle eda edilmesi gereken bir namaz türüdür. Bu sure, ilk dönem Mekkî surelerdendir.³³ Bir tarafta "Bayram namazı kıl ve kurban kes!" emri var, diğer tarafta ise müminlerin henüz bir araya gelecek topluca ibadet edemedikleri zaman dilimi. Böyle bir durumda Mekke'de açıkça bayram namazı kılınmasının ve kurbanların kesilmesinin tarihî ve mantikî izaha ihtiyacı vardır. Ayrıca kurban ibadeti Hz. Peygamber tarafından hicretten iki yıl sonra uygulanmaya başlanmıştır.³⁴ Dolayısıyla "bayram namazı kıl ve kurban kes" emri, tarihi süreç açısından uygun düşmemektedir.³⁵ Tarihi bağlama dikkat edilmeyerek benimsenen mezhebî görüş doğrultusunda mevcut meallerin verdikleri anlam tek anlam olmayıp beş farklı anlam sözdür.³⁶ ki biri de bu mealde tercih edilen anlamdır. *Lisânü'l-Arab*'da söz konusu ayet zikredilerek mevcut meallerdeki bilindik anlamının قيل lafzı ile verildiğine de ayrıca dikkat çekmek isteriz.³⁷

³² Elmalılı, VIII, 5928-31.

³³ Bâzergan, Mehdi, *Kur'an'ın Nüzul Süreci*, (çev. Yasin Demirkıran-Melâ Muhammed Feyzullah), Ankara 1998, s. 104.

³⁴ Karaman vd., V, 701.

³⁵ Bk. Duman, I, 111.

³⁶ İbnü'l-Cevzî, IX, 249-250.

³⁷ İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-Arab*, Kâhire, ts., VI, 4365. Ayrıca bk. İbn Kuteybe, s. 541.

11. *Mesed/Tebbet* suresinin 1. تبت يدا أبي لهب ayeti hemen bütün meallerde “*Ebu Leheb’in iki eli/elleri kurusun!*” şeklinde lafzen çevrilmiştir. Ancak bu mealde ayetteki يدا kelimesinin *mecazı mürsel* olduğu dikkate alınarak, “*Helak olsun Ebu Leheb!*” şeklinde diğerlerinden farklı ve isabetli çevrilmiştir.

Kur’an’da çokça kullanılan “yüz, eller ve ayaklar” gibi uzuvlar, bedeninin salt birer uzvu olarak değil, bütün vücudu ya da kişiyi temsil eden semboller olarak algılanmalıdır. Çünkü bu tip ifadeler, yani bir şeyin bir parçasının zikredilip ama tamamının kastedilmesi (*zikri cüz irâde-i küll*) *mecazı mürselin* kısımlarındandır. Burada da insan vücudunun kısımlarından olan *eller* zikredilmiş ama insanın kendisi kastedilmiştir. Bunun örnekleri, Arapçanın bütün özelliklerini en üst seviyede temsil eden Kur’an-ı Kerim’de pek çoktur.³⁸

IV. Mealin Eleştiriye Açık Yönleri

Bu mealin genel olarak hakikaten çok dikkatli ve özenli bir şekilde hazırlandığını söyleyebiliriz. Fakat bununla beraber bazı hususların tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Amacımız, “eleştiri için eleştiri” asla değildir. Bu çalışmanın temel hedefi, Kur’an’ı anlamaya çalışanların zihinlerinde kapalı alanların kalmamasına yönelik bir katkı sağlamaktır.

1. *Anlam daraltmaları göze çarpmaktadır*: Meal yazarının da belirttiği gibi, “Kur’an, iman ve ahlak temelinde evrensel ve tarih-üstü bir mesajdır.” Kur’an - olumsuz anlamda bazı istisnâ şahısların isimleri hariç- kişilerin bizzat şahıslarını değil, onların yanlış inanç ve düşüncelerini, tutum ve davranışlarını eleştiri konusu yapar. Bunun için olsa gerek Kur’an’da vahye ve vahyi getirene karşı olumsuz tavır takınanların açıkça ismine yer verilmez. Böyle bir üslubun kullanılmasıyla bütün bir insanlığa lütfedilen kitabın sunduğu evrensel mesajlardan herkesin payına düşeni alması ve gerekli dersi çıkarmasının amaçlandığını düşünüyoruz. Ancak tanıtmaya çalıştığımız mealde isimlere çokça yer verilmesi, tarih-üstü mesajı adeta gölgeler gibidir. Meali okuyan kişinin zihninde “bu ayet, ismi anılan kişiye yöneliktir; dolayısıyla bana bir şey demiyor” şeklinde düşünceler belirebilir. Oysa her ayetin, herkese söyleyeceği bir şeyinin olduğuna inanıyoruz. Her Kur’an okuyucusu, “bu ayet(ler) bana, ne demek istiyor?” şeklinde okuduğu zaman Kur’an’ın dinî-ahlâki anlamda Müslümanlar üzerindeki etki ve yansımaları tezahür edecektir. Bir başka ifadeyle Kur’an, asıl işlevini işte o zaman gösterecektir.

Anlam daraltılmaları bağlamında şu örneklere yer vermek istiyoruz:

³⁸ Bk. Bakara 2/144; Âl-i İmrân 3/20; Yâsîn 36/71; Rahmân 55/27; Mümtehine 60/12; Cum’a 62/7.

a) Bakara suresinin hem "Medine döneminde vahyedildiği" söylenmekte hem de aynı surenin bütün insanlığa seslenen 21. ayetinin başlangıç hitabı olan يا أيها الناس ifadesi "Ey Mekke halkı!" şeklinde çevrilerle anlam daraltılmasına gidilmiştir.

Medenî sure olan Bakara 108. أم تريدون أن تسألوا رسولكم كما سئل موسى من قبل ومن يتبدل الكفر بالإيمان فقد ضل سواء السبيل ayetinin çevirisine hem "Ey Müşrikler" hitabıyla başlanmakta hem de tefsir mahiyetinde ["Şu Safa tepesini altın haline getir" şeklinde] bir izaha yer verilerek Mekkî kabul edilmektedir. Medenî surelerde Mekkî ayetler veya tersi de mümkün olmakla beraber, bu durumun delile dayanması gerekir.

Aynı şekilde Medenî sure olan Nisâ suresinin 133, 170 ve 174. ayetlerindeki يا أيها الناس hitap cümleleri, "Ey Mekke halkı!" şeklinde çevrilerle umumi hitabın "Mekkelilere" tahsisine gidilmiştir. Yine aynı şekilde Nisâ suresinin 79. وأرسلناك للناس رسولا ayetinin bu cümlesi, "Biz seni bu halka peygamber olarak gönderdik." tarzında aktarılacak anlam daraltılmasına gidilmiştir.

Yukarıdaki gibi anlamlandırmaların muhtemelen içerisinde يا أيها الناس hitabı bulunan ayetlerin Mekkî olduğuna dair bilgiye³⁹ dayanılarak verildiği kanaatindeyiz.

b) Açık ismi geçmediği halde Alak suresi, *Ebû Cehil* ekseninde anlamlandırılarak surenin vermek istediği mesajlar, tarihte yaşayan bir şahsa odaklandırılmıştır. Bu da Peygamber'e ve vahye karşı olumsuz tavır takınanların sadece peygamber döneminde yaşayanlarca yapıldığı, günümüzde ise böyle insanların olmadığı izlenimini vermekte olup mesaj günümüze aktarılamamaktadır.

c) Tekâsür suresinin birinci ayeti, köşeli parantezle [*Ey Müşrikler!*] şeklinde ilave hitapla anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Buna göre ayetin dikkat çektiği daha çok mal, mülk ve dünyalık sahibi olma hususu sanki sadece Hz. Peygamber dönemi müşriklerinin problemiymiş gibi algılanmaktadır.

Özetle Kur'an, evrensel ilkeler sunan bir kitaptır. Bu bakımdan Kur'an, sadece tarihsel bir bakış açısıyla değil, çağdaş insana iletmek istediği mesajların yakalanması amacıyla çevrilmesi durumunda daha isabetli bir anlama ulaşılabileceği kanaatindeyiz.

2. *Kaoram kargaşasına rastlanmaktadır*: Kur'an'ın meydan okuyuşunu (tehadî) anlatan Bakara 23. ayetteki *sure* terimi, bu mealde "bir dizi ayet" şeklinde çevrilmiştir. Bu şekil çeviri birkaç yönden problemlidir. *Birincisi*, bu meal-

³⁹ Bk. Suyûtî, Celâleddîn, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'an*, İstanbul 1987, I, 22.

de kimi zaman “sure”⁴⁰ kimi zaman da burada olduğu gibi “bir dizi ayet” şeklinde çevrilmiştir. Yine Kur’an’ın meydan okuyan ayetlerinden birinde yer alan بعشر سور⁴¹ ifadesi “on sure” olarak çevrilmiştir. İkincisi, Kur’an’ın meydan okuma aşamalarının hiç birinde muhataplardan “ayet” getirilmesi istenmemektedir.⁴² Üçüncüsü, sure terimi, dilimize orijinali ile yerleştiği için muhatap artık onunla ne kastedildiğini gayet iyi anlamaktadır. Dolayısıyla yukarıdaki gibi çeviriye gerek olmadığını düşünüyoruz. Nitekim Esed’in de tüm Kur’an boyunca çevirmediği iki kavramdan biri “sure” diğeri “Kur’an”dır. Çünkü “sure” kelimesi, Kur’an’ın bölüm veya “fasıllar”ından her birini ifade etmekten başka bir anlam taşımamaktadır.⁴³ Dördüncüsü ise, çevrilemezliğinin göstergesi olarak sure isimlerinde yer alan “sure” kelimesi her mealde olduğu gibi bu mealde de Türkçeleştirilmeden aktarılmaktadır: Fâtiha suresi, Bakara suresi vd.

3. *Dikkatsiz alıntı*: Bakara 61’deki قال أتستبدلون الذي هو أدنى بالذي هو خير cümlesi, “Bunun üzerine Musa şöyle sitem etmişti: ‘Demek siz özgürlük gibi çok değerli bir nimeti, sırf birkaç çeşit sebze yemek uğruna feda etmeyi göze alıp geçmişteki kölelik günlerinize geri dönmek istiyorsunuz ha!’” şeklinde aktarılmıştır.

“Demek siz özgürlük gibi çok değerli bir nimeti...” şeklinde çevrilen bu ifade Esed’in “Daha hayırlı (ve onurlu) olan durumu daha aşağılık olanla mı değiştirmek istiyorsunuz?” çevirisinden düzenlenmiş gibi gözüküyor. Oysa kimi müfessirlerin de beyanına göre yaşam için önemli ve değerli olan hayr, lütfedilen “men ve selva”yı, yaşam için önemsiz ve değersiz olan ednâ ise “bakla, acur, mercimek, soğan ve sarımsağı” ifade etmektedir.⁴⁴ Bu da meşakkatsiz yaşamı, meşakkatli yaşamla değiştirmek anlamına gelir.⁴⁵ Ayrıca Katâde ve Mücâhid gibi birçok ilk dönem müfessirleri de ednâyı “şer” ve “daha şerli” olarak izah etmişlerdir.⁴⁶

4. *Metne fazla müdahil olunmaktadır*: Tefsiri çeviri tekniğinin doğası gereği, bazı tasarruflar olabilse de metnin söylemediğini söyletmenin veya söylediğini söyletmemenin doğru olmadığını düşünüyoruz. Müdahil edilmiş olarak gördüğümüz şu örnekleri verebiliriz:

⁴⁰ Nûr 24/1.

⁴¹ Hûd 11/13.

⁴² Kur’an’ın tehdidi üç aşamalı olmuştur: a) Kur’an’ın bir benzeri (İsrâ 17/88), b) Benzer on sure (Hûd 11/13) ve c) Benzer bir sure (Bakara 2/23; Yûnus 10/38).

⁴³ Esed, I, XXVI (Önsöz).

⁴⁴ Zeccâc, I, 143.

⁴⁵ Taberî, I, 352-353; İbnü’l-Cevzî, I, 89; İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak, *el-Muharreru’l-Vecîz*, Beyrut 2001, I, 154; Kurtubî, I, 290; Beyzâvî, I, 65; İbn Kesîr, I, 144; Âlûsî, I, 276; Karaman vd., I, 129.

⁴⁶ Taberî, I, 353.

a) Bakara suresinin 73. ayetinin ilk cümlesi olan *فقلنا اضربوه ببعضها* ibaresi, "Nitekim biz, 'Öldürdüğü cana karşılık katili (kıyas cezasıyla) cezalandırın.' buyurmuştuk." tarzında çevrilmiştir. Düşülen 1. dipnotta *اضربوه ببعضها* ibaresindeki *بعض* kelimesi, zâit/fazla kabul edilen yorumun (Abdülaziz Çâviş, *Esrâru'l-Kur'an*) esas alındığı açıklamasına yer verilmiştir.

Bu çeviriye dair şu soruların cevaplanmasının gerektiğini düşünüyoruz: *Birincisi*, Arapça dil kuralları çerçevesinde *بعض* kelimesi zâit olarak kullanılmakta mıdır? *İkincisi*, bu "zait kelime" tercümeyle dâhil edilmediği kabul edilse bile muzafun ileyh konumundaki "hâ" zamirine çeviride niçin yer verilmemektedir? Değilse bu zamirin merciinin belirtilerek çeviriye yansıtılması gerekir. *Üçüncüsü* ise *ضرب* fiilinin "cezalandırmak" gibi bir anlamı var mıdır? Oysa bu mealde mesela hem Bakara 60. *فقلنا اضرب بعضاك الحجر* ayetindeki *ب اضرب* ve hem de Hz. Eyyüb'le ilgili Sâd suresinin 44. *وخذ بيدك ضغثا فاضرب به* ayetindeki *فاضرب به* emrinin "değneğini kayaya vur/onunla (karına) vur" şeklinde çevrildiğini hatırlatmak isteriz. Dolayısıyla bütün bu hususların ve soruların izaha ihtiyacı vardır.

b) Aynı ayetin *الله الموتى كذالك يحيي الله الموتى* ibaresi ise, "Allah, öldürülen insanların kanlarını yerde bırakmaz." şeklinde çevrilmiştir. Bu anlama göre kısası yapan veya yapacak olan bizzat Allah imiş gibi bir izlenim verilmektedir.

c) Bakara 114. *ومن أظلم ممن منع مساجد الله أن يذكر فيها اسمه وسعى في خرابها* ayetinde olmayan "-ki tüm mescitler/mabetler gerçekte Allah'ındır-" bir ara cümle ilave edilmiştir. Bu cümlelerin ilave edilmesi ayetin anlamına bir katkı sağlamamaktadır. Bir başka ifadeyle bu ara cümle getirilmeden de zaten anlam yeterince açıktır. Dolayısıyla bu ara cümle fazladır.

d) Nisâ suresi 103. ayetinin *فإذا قضيت الصلاة فاذكروا الله قياما وقعودا وعلى جنوبكم* kısmı, "Düşman tehlikesinin bulunduğu zamanlarda kâh ayakta iken, kâh otururken, kâh bir yere yaslanmış vaziyette iken namazınızı kılabilirsiniz." şeklinde çok farklı olarak çevrilmiştir. Muhtemelen bu çeviri, *Kur'an Yolu* isimli tefsirde yer verilen ikinci bir görüşe dayanmaktadır.⁴⁷

Ayette namaz ve zikir/dua ayrı olarak zikredilmiştir. Bir önceki 102. ayette sefer/korku esnasında namazın nasıl kılınması gerektiği öğretilmiş olduğundan ayetin bu bölümünde, *eda edilen korku namazından (salâtü'l-havf)* sonra, ayrıca müminlerden ayakta, otururken veya uzanmış bir halde, yani her durumda Allah'ı anmaları istenmektedir.

5. Aynı bağlamdaki aynı ifadeler farklı çevrilmiştir: Bu konuya ilişkin şu iki örneği vermek istiyoruz:

⁴⁷ Bk. Karaman vd., II, 133.

a) الذين كفروا من أهل الكتاب ولا المشركين ifadeleri Bakara 105'de "Gerek Yahudiler ve Hıristiyanlar arasındaki kâfirler, gerekse müşrikler" şeklinde doğru olarak çevrilmişken, benzer ifadenin geçtiği Beyyine 1 ve 6. ayetleri "Gerek Yahudiler ve Hıristiyanlardan, gerekse müşriklerden olan kâfirler" şeklinde yanlış olarak çevrilmiştir. "Müşriklerden olan kâfirler" ifadesi, anlam bakımından problemlidir; zira müşrik zaten kâfir demektir!

Mealın *sunuş* bölümünde de ifade edildiği gibi anlam takdirinde çok zorlanılan Beyyine 1. ayetteki منفكين kelimesine "cezalandırılacak" anlamı yüklenmiştir. Böyle bir anlamın, ulaşabildiğimiz tefsirlerde, mevcut olmadığını söylemeliyiz. Böyle bir anlam sorunludur; zira "ataları uyarılmamış müşrikler" devre dışı bırakılsa bile, vahiy geleneğinden gelen ehl-i kitap niçin cezalandırılmamış? Çünkü inandıkları peygamberleri ve kitapları zaten ellerinde mevcuttur.

b) Çevirisi her zaman problem olan علق kelimesi, Mü'min suresi 67'de "bir kan pıhtısı" şeklinde, Alak suresi 2'de ise "rahim duvarına yapışan nesne" olarak çevrilmiştir.

6. Gözden kaçırılan yerler: Bu konuyla ilgili şu örnekler verilebilir.

a) Bakara suresinin 140. ayetinin son cümlesi olan وما الله بغافل عما تعملون kısmı çeviriye hiç yansıtılmamıştır; muhtemelen unutulmuştur.

b) Anlam ve yorum merkezli bir çeviri olması hasebiyle eksik bırakılan yerler dikkati çekmektedir. Bakara suresinin 40. ayeti "Bana verdiğiniz itaat sözünü tutun ki ben de size verdiğim sözünü tutayım." şeklinde çevrilmiştir. Aslında ayette "itaat" kelimesi geçmemekle beraber çeviriye doğru olarak yansıtılmıştır. Aynı şekilde "Allah'ın verdiği söz"ün ne olduğunun da yansıtılması gerekirdi, diye düşünüyoruz.

7. İbaha ifade eden kimi emirlerin çeviri problemi: Hemen tüm meallerde hatalı olarak çevrilen Bakara 187. ayetindeki emirler, bu mealde de "Bundan böyle, [oruçlu geçirdiğiniz günün gecesinde] karılırmızla ilişkiye girin ve Allah'ın sizin için takdir buyurduğu neslin arayışı içinde olun! Gecenin karanlığı ile sabahın aydınlığı birbirinden ayırt edilinceye kadar uyuyup için.", Nisâ 3. رباع فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنى وثلاث ورباع ayetindeki انكحوا emri "evlenin" ve Cum'a 10. انتشروا في الصلاة فانتمشروا في الأرض وابتغوا من فضل الله ayetindeki انتشروا ve ابتغوا emirleri "gidip arayın" şeklinde mutlak emir olarak çevrilmiştir. Atıfta bulunan ayetlerdeki emirler *ibâha*, yani yapılabilirlik bildirdiği pek çok tefsirde kayıtlıdır.⁴⁸ Böyle bir çeviri, emre itaat edip etmeme açısından sorumluluğu gerekti-

⁴⁸ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*, Beyrut 2003, III, 361; Ferrâ, Yahyâ b. Ziyâd, *Meâni'l-Kur'an*, yy., tsz., III, 157; İbn Kuteybe, s. 74; Taberî, XII, 96-97; Zeccâc, V, 172;

ren bir durumdur. Oysa aynı kuralın geçerli olduğu Mâide suresinin 2. ayetindeki اصطادوا emri *avlanabilirsiniz* şeklinde doğru olarak çevrilmiştir.

8. *Tercih edilmeden verilen anlam/lar*: Bakara 228. ayetindeki boşanmış kadınlarla ilgili müşterek/zıt anlamlı lafız olan قروء kelimesinin hem *âdet* hem de *temizlik dönemi* anlamlarının ikisi de tercüme edilmiştir: "Boşanmış kadınlar, [hamileliğin ve doğacak çocuğun babasının belirlenmesi için] üç âdet / temizlik dönemi boyunca yeni bir evlilik yapmaksızın beklemek durumundadırlar." Tabi bu durumda okuyucu, hangisinin kast edildiğine nasıl karar verecek?! Aslında bu durum, Kur'an'ı sadece meallerden öğrenmenin yetersizliğini de ele vermektedir.

9. *Kur'an bütünlüğüne dikkat edilmeyen yerler*: Bununla kimi zaman ayet kimi zaman da Kur'an bütünlüğüne dikkat edilmediğini kastediyoruz. Bu konuya ilişkin örnekler şunlardır:

a) Yûnus suresi 87. ayetinin واجعلوا بيوتكم قبلة و اجعلوا بيوتكم قبلة kısmı şöyle çevrilmiştir: "ve meskenlerinizin [şehirin] güney tarafında kurulmasını sağlayın." Ayette "şehirin güney tarafı" diye bir kelime yer almamaktadır. Muhtemelen "Kible" kelimesinden hareketle böyle bir anlam yüklenmiştir. Ayrıca "Kible" kelimesinin Türkiye'de "güney"i işaretlediğini hatırlatmak isteriz.

Bize göre söz konusu cümle "Evlerinizi namaz kılınacak yerler yapın" anlamındadır. Nitekim ayetin devamındaki وأقيموا الصلاة yani "ve namazı dosdoğru kılın" emri, bu görüşümüzü destekler niteliktedir.⁴⁹

b) Sâffât suresinin 76. ayetindeki *ehil* kelimesi, *aile* olarak çevrilmiştir. Aile kavramı, ilk anda muhatabın zihninde kan bağı/nesep yoluyla oluşan en küçük toplumsal birliği çağırıştırır. Oysa *ehil* kelimesi burada, inkârcı karısı⁵⁰ ile bir oğlu dışında, Hz. Nûh'a iman eden aile fertleri ile kavminden diğer inananları ifade etmektedir. Nitekim gemiye binmeyerek boğulanlar arasında yer alan oğlu için ونادى نوح ربه فقال رب إن ابني من أهلي "Nûh: 'O benim ailemendendi (ehlî)' diye yalvarınca" قال يا نوح إنه ليس من أهلك "Allah, 'Ey Nûh!' O oğlun senin ehlinden değildir' buyurdu."⁵¹

Mâtürîdî, Ebû Mansûr, *Te'vîlâtü Ehlî's-Sünne*, Beyrut 2004, I, 139; V, 131, 132; Cessâs, Ebû Bekir Ahmed, *Ahkâmu'l-Kur'an*, Beyrut 1993, I, 313-314; II, 80; III, 672; Ebû Hayyân, *Bahru'l-Muhît*, Beyrut 2002, II, 82; İbn Kesir, II, 182; Reşid Rıza, II, 177-178; İbn Âşûr, II, 183; XIII, 227; Tabresî, *Mecmeu'l-Beyân*, Beyrut 1997, II, 17; X, 10; Elmalılı, I, 671; II, 1290; VII, 4991; Seâlebî, *Cevâhirü'l-Hisân fî Tefsîri'l-Kur'an*, Beyrut, ts., I, 348; Sâbûnî, *Revâiu'l-Beyân Tefsîru Ayâti'l-Ahkâm mine'l-Kur'an*, İstanbul, ts., I, 425; Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsîri*, İstanbul 1989, II, 197-198; IX, 440.

⁴⁹ Bk. Ebû Hayyân, III, 138.

⁵⁰ Tahrim 66/10.

⁵¹ Hûd 11/45-46.

Yine bu bağlamda (Hûd 45), yani Hz. Nûh'un tufanda boğulan oğlu için Allah'a yakarmasında, "o benim öz evladımdı." denildikten sonra köşeli parantezle şu açıklamayı okumaktayız: "[Oysa sen aile fertlerimin tufanda boğulmaktan kurtulacağı sözünü vermiştin]." Bu açıklamanın sorunlu olduğunu düşünüyoruz: Birincisi, her şeyden önce Hz. Nûh'un Allah'a karşı böyle bir isnatta bulunması peygamberlikle asla bağdaşmaz. İkincisi, bu açıklama, Allah'ın söz verip de sözünde durmadığını bildirmektedir. Hâlbuki Kur'an bütünlüğü temelinde düşünüldüğünde bu açıklamanın ne denli "ağır ve sorumluluğu gerektiren" bir ifade olduğu anlaşılacaktır. Zira birçok ayette, Allah'ın sözünden asla caymayacağı,⁵² Allah'tan daha doğru sözlü hiç kimsenin olamayacağı⁵³ ve müminlerin yapmayacağı şeyleri söylemelerinin Allah nazarında büyük bir nefretle karşılanacağı⁵⁴ açık seçik olarak bildirilmektedir. Üçüncüsü, daha henüz tufan için gemi inşası sırasında Allah Hz. Nûh'u, "Ama sakın o zalimlerin affı için bana yalvarma! Çünkü onlar tufanda sulara gömülecekler."⁵⁵ şeklinde uyarıda bulunmasına rağmen Hz. Nûh, bir baba şefkatiyle tufanda boğulan oğlu için duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Fakat yüce Allah, daha önce ikaz ettiği için yapılan yakarmanın yersizliğini bildirmiş Hz. Nûh da hemen tövbe etmiştir.⁵⁶

c) Zilzâl suresinin son iki *ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره* ayeti "Küçük bir iyilik yapan, bunun mükâfatını alacaktır. Küçük bir kötülük yapan da hak ettiği karşılığı bulacaktır." şeklinde çevrilmiştir. Oysa hem ayetlerde "karşılık" yani mükâfat ve ceza kelimesi yok hem de bir önceki *يومئذ يصدر الناس أشتاتا ليروا أعمالهم* ayetinde açıkça belirtildiği gibi insanlar "amelleri kendilerine gösterilmek üzere" hesap verme yerine geleceklerdir. Nitekim aynı durumun dile getirildiği Kehf suresinin 49. ayeti de bunu ifade etmektedir: "O gün herkesin amel defteri önüne konulacaktır. İşte o zaman göreceksin ki kâfirler, amel defterlerinde bulunanlar karşısında dehşete düşüp, "Eyvahlar olsun bize! Nasıl bir amel defteriymiş bu! Küçük büyük denmemiş, dünyada yapılan her iş, söylenen her söz kaydedilmiş!" diyecekler. Böylece onlar, dünyada iken yaptıkları her şeyin karşılıklarına çıktığını görecekler." Amel defterlerinin alınmasından sonra hesap, ondan sonra da mükâfat-ceza safhası gelecektir.

Ayetler yukarıdaki çevrildiği gibi anlaşılırsa, "Allah kendisine eş ve ortak koşulmasını asla affetmez. Fakat dilediği kimselerin bunun dışındaki diğer bütün gü-

⁵² Âl-i İmrân 3/9, 194; Ra'd 13/31; Hacc 22/47; Rûm 30/6; Zümer 39/20.

⁵³ Nisâ 4/87, 122

⁵⁴ Saff 61/2-3.

⁵⁵ Hûd 11/36-37; Mü'minûn 23/27.

⁵⁶ Hûd 11/46-47.

nahlarını bağışlayabilir.",⁵⁷ "Her kim Allah'ın huzuruna bir iyilikle gelirse ona on misli mükâfat verilecektir.",⁵⁸ ve "Ben dilediğim kimseyi cezalandırabilirim. Ama rahmetim her şeyi kuşatmıştır.",⁵⁹ gibi birçok ayet anlaşılmasız olup aralarında çelişki varmış izlenimi verilebilir.

Özetle, konumuz olan ayetler, insanın bütün yapıp etmelerinin, sözlerinin kayıt altına alındığını, Allah'ın atlatılamayacağını dile getirmektedir.

Bütün bunlardan ayrı olarak şu hususların da tekrar gözden geçirilmesinin daha sağlıklı olacağını düşünüyoruz:

1. Tefsir Usûlü'nün/Ulûmü'l-Kur'an'ın en tartışmalı konularından *muhkem* ve *müteşâbih* konusunun temel ayeti olan Âl-i İmrân suresinin 7. ayetinin mealinde *muhkem* kavramı, "Kur'an'da kimi ayetler mana ve mesaj bakımından son derece açıktır." şeklinde ismi zikredilmeden izah edilirken, *müteşâbih* kavramı ise "Kur'an'da diğer bir takım ayetler de vardır ki bunlar müteşâbih [yani mecazlı, istiareli ifadeler içermesinden ötürü farklı anlamlara gelebilen] ayetlerdir." tarzında aynen muhafaza edilerek köşeli parantezle açıklanmıştır.

2. Birçok ayetin sonunda Allah'ın sıfatı olarak geçen *hakim* kelimesi kimi zaman "her buyruğu ve her fiili mutlak isabetli olan", kimi zaman "her şeyi yerli yerince yapan" ve kimi zamanda "neylese güzel eyleyen" şeklinde çevrilmiştir. Bunlardan ilk ikisi uygun olmakla birlikte sonuncusunun uygun olmadığını düşünüyoruz; zira bu, bir halk deyişini hatırlatmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmamızda ulaştığımız sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1. Sade bir dil ve akıcı üsluba sahip olan bu mealde hedef dil *Türkçenin* imkânları son derece yerli yerinde kullanılmıştır. Mealin en önemli özelliği budur. Dolayısıyla bu meal, okuyucusuna kolay, çabuk ve net bir şekilde manaya ulaşmalarını sağlamaktadır. Anlam bütünlüğünü bozan, parçalayan parantez çok nadir kullanılarak isabetli bir yöntem takip edilmiştir. Cümle arası geçişler, bağlantıları sağlayan zarflar oldukça yerinde ve etkili bir şekilde kullanılmıştır.

2. Bu meali öne çıkaran en önemli özelliklerden biri de *tefsiri tercüme* tekniğinin kullanılmasıdır. Diğer meallerin yaptığı, uyguladığı gibi harfi çeviri yöntemi kullanılıp asla bağlı kalınarak cümleler ve dolayısıyla anlam zayıf

⁵⁷ Nisâ 4/48.

⁵⁸ En'âm 6/160.

⁵⁹ A'râf 7/156.

edilmemiştir. Bir başka ifadeyle ayetler, adına yaraşır bir şekilde “anlam ve yorum merkezli” olarak okuyucuya sunulmuştur.

3. Arapçanın dil özellikleri, mecazlar, istiareler, bedi’ sanatlar genel olarak dikkatli bir şekilde kullanılmıştır. Arapçanın vazgeçilmezlerinden olan *deyimler* diğer meallerde genellikle lafzen çevrildiğinden âdetâ kelime yığını haline getirilmişken bu mealde özel bir itina gösterilerek Türkçeye başarılı bir şekilde aktarılmıştır.

4. Anlamın ortaya çıkmasında her zaman problem olan zamirlerin, ism-i işaretlerin ve ism-i mevsullerin delaletleri tespit edilip açık isim olarak belirlenmiş ve böylece kapalılıklar giderilmeye çalışılmıştır.

5. “Bu mealde klasik tefsir literatüründe karşılığı olmayan hiçbir anlam ve yorum mevcut değildir!” denilmekle birlikte yeniden gözden geçirilmesi gereken meal ve açıklamalar vardır. Metin içinde bunlara ilişkin atıflar yapılmıştır. Ancak burada şunun tekrar söylenmesine izin verilmelidir: Tefsirlerde yer alan her bilginin doğruluğu tartışılır olup Kur’an bütünlüğü temelinde tutarlı bir şekilde değerlendirilmelidir.